

Конституційне право; муніципальне право

УДК 342.7

Плотнікова Анна Дмитрівна

студентка

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Плотникова Анна Дмитриевна

студентка

Института прокуратуры и уголовной юстиции

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Plotnikova Anna

Student of the

Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute of

Yaroslav Mudryi National Law University

Дубина Катерина Валеріївна

студентка

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Дубина Екатерина Валерьевна

студентка

Института прокуратуры и уголовной юстиции

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Dubyna Kateryna

Student of the

Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute of

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Мохончук Богдан Сергійович

кандидат юридичних наук, асистент кафедри конституційного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ
ПИТАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
АДВОКАТСКАЯ МОНОПОЛІЯ В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМНЫЕ
ВОПРОСЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
LAWYER'S MONOPOLY IN UKRAINE: PROBLEMATIC ISSUES AND
DEVELOPMENT PROSPECTS**

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню проблеми впровадження та функціонування адвокатської монополії в Україні. У роботі проаналізовані різні точки зору науковців на дану проблему, виокремлені переваги та недоліки виключного права адвокатів захищати права громадян та представляти їхні інтереси в суді. Автори розглядають зарубіжний досвід щодо адвокатської монополії. У ході дослідження виокремлені та описані декілька моделей функціонування адвокатської монополії в різних державах: абсолютна адвокатська монополія, обмежена адвокатська монополія та відсутність адвокатської монополії. Визначено, що в багатьох країнах світу адвокати мають виключне право захищати особу від кримінального обвинувачення, а в решті випадків, коли особа потребує захисту своїх прав і законних інтересів, що виникають з цивільних, сімейних, трудових, адміністративних та інших правовідносин, правову допомогу їй можуть надавати й інші фахівці у сфері права. У роботі розглянуто конституційну реформу 2016 р., зміни до Конституції України, Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», наслідком яких стало впровадження адвокатської монополії.*

Досліджується нинішня ініціатива Президента України та Верховної Ради України скасувати адвокатську монополію, за що проголосував Парламент, попередньо схваливши проект Закону №1013 «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)», а також досліджується динаміка змін юридичних позицій Конституційним Судом України щодо тлумачення статті 59 Конституції України у своєму Рішенні від 16.11.2000 у справі 1-17/2000, у Рішенні від 30. 09. 2009 у справі № 1-23/2009 та у Рішенні від 20.01.2016 у справі № 1-15/2016, а також у Висновку від 31.10.2019 № 4-в /2019. У ході наукового пошуку автори дійшли до висновку, що підтримують пропозицію влади щодо скасування адвокатської монополії та залишення виключного права адвокатів захищати особу від кримінального обвинувачення.

Ключові слова: *представництво у суді, адвокатська монополія, виключне право на судове представництво, професійна правнича допомога.*

Анотація. *Стаття посвячена дослідженню проблеми впровадження і функціонування адвокатської монополії в Україні. В роботі проаналізовані точки зору учених на цю проблему, виділені переваги і недоліки виключного права адвокатів захищати права громадян і представляти їх інтереси в суді. Авторами розглядається зарубіжний досвід адвокатської монополії. В процесі дослідження виділені і описані декілька моделей функціонування адвокатської монополії в різних державах: абсолютна адвокатська монополія, обмежена адвокатська монополія і відсутність адвокатської монополії. Визначено, що в багатьох країнах світу адвокати мають виключне право захищати людину від кримінального обвинувачення, а в інших випадках, коли людина потребує захисту своїх прав і законних інтересів, що виникають з громадянських, сімейних, трудових, адміністративних і інших правових відносин, правову допомогу*

ему могут предоставлять и другие специалисты в области права. В работе рассмотрены конституционная реформа 2016 г., изменения в Конституцию Украины, Закон Украины «О внесении изменений в Конституцию Украины (относительно правосудия)», следствием которых стало внедрение адвокатской монополии. Исследуется нынешняя инициатива Президента Украины и Верховной Рады Украины отменить адвокатскую монополию, за что проголосовал Парламент, предварительно одобрив проект Закона №1013 «О внесении изменений в Конституцию Украины (относительно отмены адвокатской монополии)», а также исследуется динамика изменений правовых позиций Конституционного Суда Украины относительно толкования статьи 59 Конституции Украины в своем Решении от 16. 11. 2000 по делу 1-17 / 2000, в Решении от 30. 09. 2009 по делу № 1-23 / 2009 и в Решении от 20. 01. 2016 по делу № 1-15 / 2016, а также в Заключении от 31.10.2019 № 4-в /2019. В ходе научного поиска авторы пришли к выводу, что поддерживают предложение власти об отмене адвокатской монополии и оставлении исключительного права адвокатов защищать лицо от уголовного обвинения.

Ключевые слова: представительство в суде, адвокатская монополия, исключительное право адвокатов на судебное представительство, профессиональная юридическая помощь.

Summary. The article is devoted to the study of the implementation and functioning of the lawyer monopoly in Ukraine. The article analyzes the points of view of scientists on this problem, highlights the advantages and disadvantages of the exclusive right of lawyers to protect the rights of citizens and represent their interests in court. The authors examine foreign experience in advocacy monopoly. In the course of the study, several models of the functioning of the advocate monopoly in different states were identified and described: an absolute lawyer monopoly, a limited lawyer monopoly and the absence of a lawyer monopoly. It

is determined that in many countries of the world, lawyers have the exclusive right to protect a person from criminal charges, and in other cases when a person needs to protect his rights and legitimate interests arising from civil, family, labor, administrative and other legal relations, legal assistance can be given to him provide other legal professionals. The article discusses the 2016 constitutional reform, amendments to the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On Amendments to the Constitution of Ukraine (regarding justice)", which resulted in the introduction of a lawyer monopoly. The current initiative of the President of Ukraine and the Verkhovna Rada of Ukraine to abolish the advocate monopoly is being examined, for which the Parliament voted, having previously approved the draft Law No. 1013 "On Amending the Constitution of Ukraine (regarding the abolition of the advocate monopoly)", as well as the dynamics of changes in the legal position of the Constitutional Court of Ukraine regarding the interpretation of Article 59 of the Constitution of Ukraine in its Decision of 16. 11. 2000 in case 1-17 / 2000, in Decision of 30. 09. 2009 in case No. 1-23 / 2009 and in Decision dated 20. 01. 2016 in case No. 1- 15 / 2016 and in the Conclusion dated 31.10.2019 in case No. 4-в /2019. During a scientific search, the authors concluded that they support the government's proposal to abolish the lawyer monopoly and retain the exclusive right of lawyers to protect a person from criminal charges.

Key words: *representation in court, lawyer's monopoly, the exclusive right of realizing of judicial representation, professional legal assistance.*

Постановка проблеми. На сьогодні в нашій державі доволі швидко розвивається процес конституційного реформування. Він пов'язаний, перш за все, із внесенням змін до Основного Закону України, які покликані вдосконалити національну правову систему. Одним з дискусійних питань сьогодення залишається проблема інституту виключного представництва у суді, який, з одного боку, покликаний підвищити якісь правових послуг та

судового процесу загалом, з іншого, обмежує свободу особи у виборі представника та ускладнює доступ юристів до певних професій. Зокрема, доволі спірним залишається питання щодо концепції реформування адвокатури в нашій державі, а саме: питання про необхідність адвокатської монополії в Україні. Проблема актуалізується й відсутністю наступності та єдності поглядів у вищих органів влади. Адже з часу впровадження інституту виключного представництва на конституційному рівні у 2016 році пройшло лише 3 роки, як було ініційовано законопроект про внесення змін до Конституції про її часткове скасування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям даного дослідження стали наукові праці таких вітчизняних вчених як Я. Панаїд [4], В. Сталовєрова [9], Д. Аббакумової, О. Кальонова [11], І. Переверзи [12] та інших. Адвокатська монополія є досить новим явищем для України, якому не можна зараз дати однозначну оцінку – позитивну чи негативну, тому воно потребує більш глибокого вивчення. Водночас у зв’язку з новою реформою щодо скасування нещодавно уведеної адвокатської монополії виникає все більш питань її доцільність впровадження у 2016 році, ефективність функціонування як щодо адвокатів, так і громадян України.

Формулювання цілей статті. Цілями статті є вирішення проблемних аспектів виключного права адвокатів на представництво в суді, закріпленого на конституційному рівні, з урахуванням досвіду зарубіжних країн, а також визначення переваг та недоліків адвокатської монополії в Україні.

Викладення основного матеріалу. 2 червня 2016 р. було прийнято Закон України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», який набув чинності 30 вересня 2016 року. Відповідно до цієї конституційної реформи в Україні була запроваджена так звана

«адвокатська монополія», яка означає виключне право адвокатів захищати права громадян та представляти їхні інтереси в суді.

Метою адвокатської монополії згідно з пояснювальною запискою проекту Закону України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» є: інституційне закріплення адвокатури на конституційному рівні з відповідною конституційною гарантією її незалежності; встановлення конституційного підґрунтя для створення єдиної правничої професії; істотне підвищення якості представництва особи в суді; гарантування державою відповідальності адвоката за неналежне виконання ним свого професійного обов'язку [1].

Також з пояснювальної записки законопроекту випливає, що зазначені зміни повинні розширити можливості особи на отримання саме професійної правничої допомоги та закласти основу для подальшого реформування інституту адвокатури шляхом створення в Україні єдиної самоврядної правничої професії, що сприятиме реалізації принципу верховенства права [1].

Таким чином, згідно із Законом № 1401-VIII Конституцію України було доповнено статтею 131², у частині 4 якої зазначено, що «виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення», а у частині 5 вказується, що «законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена» [2].

Також згідно із внесеними змінами до Основного Закону України від 30 вересня 2016 року було встановлено часові межі переходу до монополії. Так, в Перехідних положеннях зазначено, що представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131¹ та статті 131² цієї Конституції

виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції - з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції - з 1 січня 2019 року, а представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року [3]. Передбачалося, що поступове введення адвокатської монополії дозволить адаптувати систему правосуддя та адвокатури до нового порядку представництва в судах винятково прокурорами та адвокатами [4].

Однак новообраним Президентом України 29 серпня 2019 року було зареєстровано у Верховній Раді України проект Закону №1013 «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)». Зазначений законопроект передбачає внесення змін до статті 131² Конституції, зокрема, пропонує вилучити частину п'яту статті 131² та підпункт 11 пункту 16¹ Розділу XV «Перехідні положення». Також пропонується викласти частину 4 цієї статті в такій редакції, що «виключно адвокат здійснює захист особи від кримінального обвинувачення» [5], тобто виключне право адвокатів на представництво в судах скасовується, але адвокатська монополія залишається на здійснення захисту осіб від кримінального обвинувачення.

Як впливає з пояснювальної записки законопроекту №1013, метою запропонованих змін є забезпечення права кожного на отримання професійної правничої допомоги через скасування адвокатської монополії на надання такої допомоги [6].

31 жовтня 2019 року Конституційний Суд України надав Висновок у справі щодо скасування адвокатської монополії, відповідно до якого Законопроект відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України [7]. А 14 січня 2020 року Верховна Рада 295 голосами попередньо схвалила президентський законопроект щодо скасування адвокатської монополії.

Таким чином, питання відносно подальшого розвитку та вдосконалення адвокатської монополії або її ліквідації в нашій державі досі залишається актуальним та дискусійним. Оскільки думки вчених та правників щодо переваг та недоліків інституту адвокатської монополії не збігаються, то можна виділити як прибічників ідеї виключного право адвокатів на представництво в судах, так і її противників. При чому кожна зі сторін наводить вагомі аргументи на користь своєї думки.

Зокрема, на захист монополії адвокатів виступає заступник Голови Національної асоціації адвокатів В. Гвозд'їй, який у своїй доповіді стверджує, що після скасування адвокатської монополії громадян України в судах захищатимуть некваліфіковані аматори, які оманним шляхом під приводом надання послуг правового захисту можуть брати з особи гроші за надання непрофесійних послуг [8].

Протилежну думку щодо адвокатської монополії має правник О. Бойко, яка зазначає, що раніше представляти інтереси громадян та юридичних осіб у цивільних та господарських справах могли будь-які особи за довіреністю: адвокати, які мають спеціальне свідоцтво про зайняття адвокатською діяльністю, або юристи, які мають вищу юридичну освіту, або будь-які особи – родичі, знайомі тощо. А тепер громадянин, залучений до судового процесу, буде змушений найняти адвоката [9].

Представник Верховної Ради України в КСУ О. Совгіря вважає, що «питання закріплення за адвокатами виключного права на представництво в суді не належить до суспільних відносин конституційного рівня регулювання». Цієї ж думки дотримується С. Гончаренко, представник Академії адвокатури України, який зазначає, що найбільш розумним є підхід, відповідно до якого питання адвокатської монополії не є предметом конституційного регулювання [10].

З огляду на суперечливе ставлення до інституту адвокатської монополії, необхідно проаналізувати зарубіжний досвід організації та

діяльності адвокатури, що допоможе встановити переваги та недоліки, певні особливості цього інституту, а також напрями вдосконалення та реформування інституту адвокатури.

Оскільки наша держава обрала шлях європейського розвитку, вважаємо за доцільне розглянути досвід, перш за все, європейських держав. Необхідно зазначити, що в державах-членах Європейського Союзу питання стосовно рівня «монополізації» адвокатурою права на здійснення представництва в суді на рівні ЄС майже не врегульовано. Лише Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС № 98/5/ЄС від 16 лютого 1998 року надає державам право встановлювати деякі обмеження на представництво адвокатами іноземних країн. Таким чином, на сьогодні не має єдиних «європейських стандартів» щодо наявності в адвокатів виключного права на здійснення представництва в суді, тому питання про вирішення правового регулювання відповідних відносин залишено на розсуд держав. Одночасно Європейська Комісія піддає інститут адвокатури країн-членів ЄС жорсткій перевірці та зазначає, що іноді існування «адвокатської монополії» на представництво в суді чинить перешкоди на шляху реалізації фундаментальних прав людини, тому вимагає від національного законодавця втілення в життя принципу дерегуляції у сфері правового регулювання ринку юридичних послуг [11].

У таких країнах як Німеччина, Австрія, Греція, Данія, Іспанія, Ізраїль, Франція, Сінгапур, Японія передбачена модель абсолютної монополії на надання правових послуг, яка означає, що ніхто крім адвокатів не має права надавати консультаційні послуги і представляти клієнта в суді. Так, у законодавстві Греції містяться норми, відповідно до яких участь адвоката є обов'язковою в будь-яких цивільних справах, за деякими виключеннями. Згідно зі ст. 39 Кодексу адвокатів Греції право надавати консультації та роз'яснення з юридичних питань, здійснювати представництво у суді та в інших державних органах, забезпечувати правову підтримку у податкових,

адміністративних, тарифних справах належить виключно адвокатам. Інші особи, що надають юридичну допомогу, але не мають звання адвоката, хоча і володіють дипломом юридичного факультету, притягуються до відповідальності за ст. 175, § 2 Кримінального кодексу Греції [12, с. 176].

В Австрії адвокатська монополія поширюється на усі суди і відомства Республіки Австрія і охоплює всі повноваження з представництва сторін як у судах, так і поза ними, з публічних і приватноправових питань [12, с. 179].

В ізраїльському законодавстві є поняття «ексклюзивності» адвокатської професії. Це означає, що наданням будь-якої юридичної допомоги населенню, можуть займатися тільки особи, які мають спеціальну ліцензію – «ришайон», тобто члени Ізраїльської колегії адвокатів. Відповідно до Закону про Колегію адвокатів від 1961 р., оформлення юридичних документів, включаючи представництво в переговорах, що передують їх складанню, а також консультування з правових питань, можуть здійснювати тільки особи, прийняті до Ізраїльської колегії адвокатів [12, с. 176].

Науковець І. Переверза виділяє такі ознаки абсолютної монополії адвокатів: 1) виняткове право на надання правових послуг належить адвокатам; 2) до обов'язків адвоката належать представництво особи в суді та надання консультаційних послуг; 3) окрім адвокатів, ніхто не має права надавати правові послуги (за винятком, у деяких країнах, визначені певні умови допуску осіб, які не є адвокатами, до надання юридичних послуг та представництва у нижчих судових інстанціях); 4) висока якість правової допомоги [12, с. 179].

В Бельгії, Литві, Молдові, Норвегії, Нідерландах, Португалії, Чехії представлена модель обмеженої монополії на надання адвокатських послуг. За даною моделлю адвокати мають виключне право на представництво у судах, а надання консультацій з правових питань належить поряд з адвокатами і іншим особам. До ознак моделі обмеженої монополії на

надання правових послуг адвокатами належать такі: 1) адвокат не має виняткового права на надання правових послуг; 2) прерогативою адвокатів є лише представництво в судах; 3) поряд з адвокатами й інші особи можуть бути представниками у цивільному процесі та можуть надавати консультації з правових питань; 4) якість правової допомоги залежить від рівня кваліфікації особи, яка надає правові послуги [12, с. 185].

Швеції, Фінляндії, Мальті характерна третя модель – вільний ринок правових послуг, яка передбачає можливість надання юридичних послуг будь-якою бажаною особою на рівні з адвокатами. Ознаками даної моделі надання юридичних послуг можна вважати такі: 1) винятковим правом на надання правових послуг адвокат не володіє; 2) будь-яка бажана особа (у певних країнах ставиться вимога про вищу юридичну освіту) на рівні з адвокатами має можливість надавати правові послуг; 3) від професіоналізму особи, яка надає правові послуги, залежить якість юридичної допомоги [12, с. 186].

Таким чином можна узагальнити, що у проаналізованих країнах моделі адвокатської монополії суттєво відрізняються і практика регулювання питань виключного представництва не є усталеною.

Наразі серед правників не припиняються дискусії щодо ст. 59 Конституції України у контексті обговорення адвокатської монополії. Частина 1 ст. 59 Конституції України була змінена Законом України № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»: «правова допомога» була замінена на «професійну правничу допомогу». Також була виключена частина 2 зазначеної статті. Застосування терміну «правнича допомога», на думку Л. Шевелюк, є некоректним, тому що протирічить змісту цього поняття. Вона аргументує це тим, що в Академічному тлумачному словникові української мови зазначено, що термін «правничий» є тотожним поняттю «юридичний», тобто «пов'язаний із вивченням і науковим розробленням правознавства, юриспруденції».

Водночас «правовий» тлумачиться як «той, що стосується права, тобто системи встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки» [13, с. 190]. Допомогу адвокатів слід вважати саме правовою, тобто такою, що не тільки передбачена законодавчими нормами, а ще й спрямована на їх практичне застосування. Тому зміни щодо цієї статті багато юристів вважають націленими на те, щоб зробити неактуальними рішення Конституційного Суду України № 1-17/2000 та № 1-23/2009 і позбавити громадян права саме на правову допомогу.

Крім того, чинне національне законодавство не містить визначення поняття «захисник прав», тому неправильно ототожнювати його саме з адвокатами, адже є багато й інших фахівців у сфері права, що можуть надавати особі правову допомогу, тим самим захищаючи її права. Зокрема, у науково-практичному коментарі до Конституції України автори суб'єктами надання правової допомоги вважали: державні органи України, до компетенції яких входить надання правової допомоги; адвокатуру; суб'єктів підприємницької діяльності, які надають правову допомогу клієнтам у порядку, визначеному законодавством України; об'єднання громадян для здійснення й захисту своїх прав і свобод [14, с. 436]. Якщо розглядати ст. 59 у зв'язку зі ст. 131², то може скластися уявлення, що поняття «надання професійної правничої допомоги» тотожне поняттю «представництво особи в суді», а це є неправильним, на що і звертає увагу Конституційний Суд України у своєму Висновку у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) № 1013 вимогам статей 157 і 158 Конституції України [7].

Цікаво прослідкувати динаміку зміни правових позицій Конституційного Суду України щодо тлумачення ст. 59. У своєму Рішенні від 16.11.2000 у справі 1-17/2000 Конституційний Суд України зазначав, що

«закріплення лише за адвокатами права на здійснення захисту підозрюваного, обвинуваченого і підсудного від обвинувачення та надання юридичної допомоги особам, які притягаються до адміністративної відповідальності, не сприяє конкуренції щодо надання кваліфікованої правової допомоги у цих сферах і підвищенню кваліфікації фахівців у галузі права», також у цьому Рішенні зазначено, що «обмеження права підозрюваного, обвинуваченого і підсудного та особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, на вільний вибір захисниками інших юристів, а не адвокатів, які мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, суперечить положенням частини першої статті 59 та статті 64 Конституції України, за якими конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України» [15].

У Рішенні від 30.09.2009 у справі № 1-23/2009 було зазначено, що те, що «для надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура, не виключає і права на отримання особою такої допомоги від інших суб'єктів», тобто позиція Конституційного Суду України залишилася незмінною [16]. Натомість у 2016 р. у Висновку від 20.01.2016 у справі № 1-15/2016 Конституційний Суд України визнає, що «запровадження адвокатської монополії не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина» [17]. Як бачимо, зміни, внесені в Конституцію України в 2016 р., не відповідають попередній юридичній позиції Конституційного Суду України.

Адвокатська монополія має як свої переваги, так і недоліки.

Серед переваг можна виділити наступні пункти.

1. Зростання кількості професіоналів у адвокатському середовищі, оскільки більша кількість юристів захоче отримати адвокатське свідоцтво, зросте кількість адвокатів – зросте конкуренція, підвищаться професійні вимоги.

2. Підвищення якості адвокатських послуг та морального рівня адвокатів у зв'язку з посиленням вимог до адвокатської етики та контролем з боку кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

3. Сприяння створенню професійних груп та об'єднань адвокатів, які надають кваліфіковану правову допомогу, що сприяє реалізації конституційного права громадян на професійну правничу допомогу.

Серед недоліків можна зазначити такі пункти.

1. Звуження конституційного права особи вільно вибирати захисника своїх прав, точніше – того, хто буде представляти її інтереси в суді. Законодавець уже вирішив за особу, що тільки адвокат може належним чином захистити її в суді, не надавши їй альтернативи, крім деяких випадків – трудових спорів, спорів щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів тощо. На це слушно вказують судді Конституційного Суду України М. Гультай [18] і С. Сас [19].

2. Зростання вартості адвокатських послуг, а відтак – позбавлення незаможного населення доступу до правосуддя (за виключенням тих, хто має право на безоплатну вторинну правову допомогу).

3. Зростання контролю керівних органів адвокатури за адвокатською діяльністю, що може негативно вплинути на розвиток цього правового інституту.

4. Отримання статусу адвоката та сама адвокатська діяльність пов'язані з багатьма корупційними ризиками.

Висновки. Отже, дослідивши питання адвокатської монополії, можна зробити висновок, що ідея виключного права адвокатів захищати права громадян та представляти їхні інтереси в суді має як свої переваги, так і недоліки. Наразі серед науковців і юристів-практиків не стихають дискусії щодо виключного представництва інтересів у суду. Проаналізувавши міжнародний досвід щодо цього питання, держави можна поділити на ті, в яких діє абсолютна монополія адвокатів на представництво в судах з

мінімальною кількістю виключень (Австрія, Греція, Данія), на країни з обмеженою адвокатською монополією (Нідерланди, Литва, Норвегія) та на ті держави, де вона відсутня (Швеція, Фінляндія, Мальта).

Вважаємо за доцільне скасувати адвокатську монополію, тому що: по-перше, даний правовий інститут звужує право громадян на доступ до правосуддя; по-друге, обмежує право громадян на вільний вибір захисники своїх інтересів; по-третє, призводить до загрози зменшення можливостей доступу до професії; по-четверте, процедура отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю повинна містити запобіжники від корупційної складової. Ми підтримуємо ініціативу Президента України та Верховної Ради України стосовно залишення за адвокатами виключного права здійснювати захист особи від кримінального обвинувачення, як це зроблено у багатьох країнах світу (зважаючи на особливості кримінального провадження, міру кримінальної відповідальності, яку може понести особа за вчинення злочину).

Література

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401 - VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH2PW00B.html
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 р. № 1401 - VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>
4. Панаїд Я. І. Монополія адвокатури: міжнародний досвід та проблеми впровадження в Україні // Порівняльно-аналітичне право. 2019 р. № 4. С. 412–415.

5. Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії): проект Закону України від 29.08.2019 р. №1013. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242
6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)» від 29. 08. 2019 р. №1013. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242
7. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 31. 10. 2019 р. № 4-в/2019, судова справа № 2-248/2019(5580/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004v710-19>
8. Скасування адвокатської монополії позбавить більшість громадян професійного захисту – Валентин Гвоздій. URL: <https://unba.org.ua/news/5084-skasuvannya-advokats-koi-monopolii-rozbavit-bil-shist-gromadyan-profesijnogo-zahistu--valentin-gvozdij.html>
9. Сталоверов В. М. Проблеми реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність // Молодий вчений. 2017 р. № 5.1. С. 127–132.
10. Засідання КСУ щодо скасування адвокатської монополії: основні тези. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/152748-zasidannya-ksu-schodo-skasuvannya-advokatskoji-monopoliji-osnovni-tezi>
11. Аббакумова Д. В., Кальонов О. О. Наукова методика дослідження й імплементації досвіду держав-членів ЄС у сфері правового регулювання виключного права адвокатів на судове представництво в Україні // Право і суспільство. 2018 р. № 3. С. 316–322.

12. Переверза І. М. Загальнотеоретичні підходи до моделювання адвокатської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 240 с.
13. Шевелюк Л. Вплив конституційно-правової реформи в Україні на адвокатуру // Підприємництво, господарство і право. 2017 р. № 8. С. 189–192.
14. Тацій В. Я., Петришин О. В., Барабаш Ю. Г. та ін. Конституція України. Науково-практичний коментар. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2011. 1128 с.
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16.11.2000 р. № 13-рп/2000, судова справа № 1-17/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>
16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30.09.2009 р. № 23-рп/2009, судова справа № 1-23/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>
17. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20.01.2016 р. № 1-в/2016, судова справа № 1-15/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16>

18. Окрема думка судді Конституційного Суду України Гультя М. М. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 27.01.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ni01d710-16>
19. Окрема думка судді Конституційного Суду України Саса С. В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 27.01.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/ru/nk01d710-16>

References

1. Pojasnjuvaljna zapyska do proektu Zakonu Ukrajiny «Pro vnesennja zmin do Konstytuciji Ukrajiny (shhodo pravosuddja)» vid 02.06.2016 r. # 1401 - VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Gh2PW00B.html
2. Pro vnesennja zmin do Konstytuciji Ukrajiny (shhodo pravosuddja): Zakon Ukrajiny vid 02.06.2016 r. # 1401 - VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
3. Konstytucija Ukrajiny: Zakon Ukrajiny vid 28.06.1996 r. # 254k/96-VR. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>
4. Panaid Ja. I. Monopolija advokatury: mizhnarodnyj dosvid ta problemy vprovadzhennja v Ukrajini // Porivnjajlno-analitychne pravo. 2019 r. # 4. S. 412–415.
5. Pro vnesennja zmin do Konstytuciji Ukrajiny (shhodo skasuvannja advokatsjkoji monopoliji): proekt Zakonu Ukrajiny vid 29.08.2019 r.

#1013.URL:https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242

6. Pojasnjuvaljna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennja zmin do Konstytuciji Ukrainy (shhodo skasuvannja advokatsjkoji monopoliji» vid 29. 08. 2019 r. #1013. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242
7. Vysnovok Konstytucijnogho Sudu Ukrainy u spravi za konstytucijnym zvernennjam Verkhovnoji Rady Ukrainy pro nadannja vysnovku shhodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennja zmin do Konstytuciji Ukrainy (shhodo skasuvannja advokatsjkoji monopoliji) (rejestr. # 1013) vymogham statej 157 i 158 Konstytuciji Ukrainy vid 31. 10. 2019 r. # 4 - v/2019, sudova sprava # 2 - 248/2019(5580/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004v710-19>
8. Skasuvannja advokatsjkoji monopoliji pozbavytj bilshistj ghromadjan profesijnogho zakhystu – Valentyn Ghvozdij. URL: <https://unba.org.ua/news/5084-skasuvannya-advokats-koi-monopolii-pozbavit-bil-shist-gromadyan-profesijnogo-zahistu--valentin-gvozdij.html>
9. Stalovjеров V. M. Problemy reformuvannja zakonodavstva pro advokaturu ta advokatsjku dijalnistj // Molodyj vchenyj. 2017 r. # 5.1. S. 127–132.
10. Zasadannja KSU shhodo skasuvannja advokatsjkoji monopoliji: osnovni tezy. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/152748-zasadannya-ksu-schodo-skasuvannya-advokatskoyi-monopoliyi-osnovni-tezi>
11. Abbakumova D. V., Kaljonov O. O. Naukova metodyka doslidzhennja j implementaciji dosvidu derzhav-chleniv JeS u sferi pravovogho reghuljuvannja vykljuchnogho prava advokativ na sudove predstavnytstvo v Ukraini. Pravo i suspiljstvo. 2018 r. # 3. S. 316–322.
12. Pereverza I. M. Zagaljnoteoretychni pidkhody do modeljuvannja advokatsjkoji dijalnosti: dys. ... kand. juryd. nauk. Odesa, 2016. 240 s.

13. Sheveljuk L. Vplyv konstytucijno-pravovoji reformy v Ukrajinu na advokaturu. *Pidpryjemnyctvo, ghospodarstvo i pravo*. 2017 r. #8. S. 189–192.
14. Tacij V. Ja., Petryshyn O. V., Barabash Ju. Gh. ta in. *Konstytucija Ukrainy. Naukovo-praktychnyj komentar*. 2-ghe vyd., pererobl. i dopov. Kharkiv: Pravo, 2011. 1128 s.
15. Rishennja Konstytucijnogho Sudu Ukrainy u spravi za konstytucijnym zvernennjam ghromadjanyha Soldatova Ghennadija Ivanovycha shhodo oficijnogho tlumachennja polozhenj statti 59 Konstytuciji Ukrainy, statti 44 Kryminaljno-procesualjnogho kodeksu Ukrainy, statej 268, 271 Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennja (sprava pro pravo viljnogho vyboru zakhysnyka) vid 16.11.2000 r. # 13-rp/2000, sudova sprava # 1 - 17/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>
16. Rishennja Konstytucijnogho Sudu Ukrainy u spravi za konstytucijnym zvernennjam ghromadjanyha Gholovanja Ighorja Volodymyrovycha shhodo oficijnogho tlumachennja polozhenj statti 59 Konstytuciji Ukrainy (sprava pro pravo na pravovu dopomoghu) vid 30.09.2009 r. # 23-rp/2009, sudova sprava # 1-23/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>
17. Vysnovok Konstytucijnogho Sudu Ukrainy u spravi za zvernennjam Verkhovnoji Rady Ukrainy pro nadannja vysnovku shhodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennja zmin do Konstytuciji Ukrainy (shhodo pravosuddja) vymogham statej 157 i 158 Konstytuciji Ukrainy vid 20.01.2016 r. # 1 - v/2016, sudova sprava # 1 - 15/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16>
18. Okrema dumka suddi Konstytucijnogho Sudu Ukrainy Ghuljtaja M. M. stosovno Vysnovku Konstytucijnogho Sudu Ukrainy u spravi za zvernennjam Verkhovnoji Rady Ukrainy pro nadannja vysnovku shhodo

vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennja zmin do Konstytuciji Ukrajiny (shhodo pravosuddja) vymogham statej 157 i 158 Konstytuciji Ukrajiny vid 27.01.2016 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ni01d710-16>

19. Okrema dumka suddi Konstytucijnogho Sudu Ukrajiny Sasa S. V. stosovno Vysnovku Konstytucijnogho Sudu Ukrajiny u spravi za zvernennjam Verkhovnoji Rady Ukrajiny pro nadannja vysnovku shhodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennja zmin do Konstytuciji Ukrajiny (shhodo pravosuddja) vymogham statej 157 i 158 Konstytuciji Ukrajiny vid 27.01.2016 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/ru/nk01d710-16>